

Pekka Vuorinen

16.1.2016

Ympäristöministeriö
PL 33
00023 VALTIONEUVOSTO
kirjaamo@stm.fi

Viite: Lausuntopyyntö STM100:00/2016; STM/4524/2016

Rakennusteollisuus RT ry:n lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle säteilylaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Rakennusteollisuus RT ry (RT) kiittää mahdollisuudesta osallistua erittäin tärkeään säteilylain kokonaisuudistuksen valmistelutyöhön sen luonnonsäteilyä käsittelevässä alatyöryhmässä ja mahdollisuudesta lausua näkemyksensä nyt lausunnolla olevaan luonnokseen. Uudella säteilylailla pantaisiin täytäntöön osaltaan Euroopan unionin uusi säteilyturvallisuusdirektiivi, jossa säädetään ionisoivaa säteilyä käyttävän toiminnanharjoittajan velvollisuuksista ja säteilyn turvallisesta käytöstä sekä säteilysuojelusta säteilyvaaratilanteissa ja vallitsevissa altistustilanteissa. RT:n lausunto keskittyy luonnoksen luonnonsäteilyä sekä erityisesti luonnonsäteilylle altistumista, rakennusten sisäilman radonia ja rakennustuotteiden radioaktiivisuutta käsitteleviin kohtiin.

Yleistä

Suomessa rakennusten sisäilman radonpitoisuudet ovat maailman korkeimpia johtuen maaperästä, eri aikakausina käytetyistä rakentamistavoista ja ilmastosta. Radonpitoisuudet ovat korkeita pientaloissa ja kerrostalojen alimmissa kerroksissa, joissa peruslaatta on kosketuksessa maaperään tai joissa heikosti tuulettuvan peruslaatan alaiseen tilaan pääsee kertymään radonia. Suomessa arvioidaan olevan mm. yli 200 000 pientaloasuntoa, joissa sisäilman radonpitoisuus on arvoa 200 Bq/m³ suurempi.

RT toivoo, että nyt lausunnolla oleva laki tulee selventämään toimia, joilla niin olemassa olevien kuin uusienkin rakennusten sisäilman radonpitoisuutta voidaan kustannustehokkaasti torjua. RT näkee, että lain ja myöhemmin annettavien asetusten lisäksi eri sidosryhmien yhteistyönä tulee laatia hyvät ja selkeät, osin jo olemassa olevaan tietoon ja ohjeisiin pohjautuvat rakennusten radontorjunnan päivitetty ohjeet.

Ionisoivan säteilyn osalta Säteilyturvakeskus on antanut omat ohjeensa rakennusmateriaalien ja tuhkan radioaktiivisuuden valvonnasta markkinoille saatettavista rakennusmateriaaleista ja -tuotteista. Talonrakennustuotantoon käytettävien rakennusmateriaalien gamma säteilystä väestölle aiheutuvan säteilyaltistuksen toimenpidearvo on 1 mSv vuodessa.

Säteilyturvallisuukskeskuksen tilastojen mukaan suomalainen rakennustuoteteollisuus ja maahantuovat yritykset tekevät 100–150 rakennusmateriaalien radioaktiivisuuden mittausta vuosittain. Rakennustuoteteollisuus on jo pitkään tehnyt yhteistyötä Säteilyturvakeskuksen kanssa rakennusmateriaalien- ja tuotteiden radioaktiivisuuden ja aktiivisuuspitoisuuksien selvittämisen osalta. Kun materiaalin käyttötapa otetaan huomioon niin hyvin harvassa tapauksessa rakennusmateriaalien radioaktiivisuutta koskeva toimenpidearvo 1 mSv vuodessa on ylittynyt. Rakennusmateriaalit ja -tuotteet voivat sisältää myös radium-226 -isotooppia siten, että se tuottaa radonia sisäilmaan, mutta RT:n käsityksen aiheutuvat pitoisuudet ovat suhteellisen pieniä maaperästä lähtöisin olevaan radoniin verrattuna.

RT toivoo, että lailla, sitä tarkentavilla asetuksilla ja määräyksillä sekä mahdollisesti eri sidosryhmien yhteistyönä laadittavalla käytännön ohjeistuksella luodaan selkeät pelisäännöt radioaktiivisuuden valvonnasta markkinoille saatettavista rakennusmateriaaleista ja -tuotteista säilyttäen hyvä pitkäaikainen viranomaisen ja teollisuuden yhteistyö sekä läpinäkyvä testaus ja aiheutuva altistumisen arviointi.

RT samalla toteaa, että lakiluonnosta olisi ollut helpompi tulkita, jos samanaikaisesti olisi ollut luettavissa useissa pykälissä viitattut tarkentavat asetukset ja määräykset.

18 luku Luonnonsäteily

Lukuun 18 liittyvissä pykälissä todetaan annettavan niin Ympäristöministeriön, Sosiaali- ja terveysministeriön kuin Säteilyturvallisuukskeskuksen asetuksilla ja määräyksillä tarkempia säännöksiä luonnonsäteilyyn altistumisesta ja altistumisen pienentämiseksi.

RT katsoo, että voisi olla tarkoituksenmukaista koota rakennusmateriaaleihin ja -tuotteisiin (rakennustuotteiden radioaktiivisuus) sekä rakennuksiin (rakennustuotteiden radioaktiivisuudesta aiheutuva altistuminen rakennuksissa) liittyvät säännökset tiiviiksi ja helposti hahmotettavaksi paketiksi.

116 § Säteilyaltistuksen selvittäminen

Pykälässä säädetään, että ”Työnantaja, jonka työtiloissa tai muussa työskentelypaikassa luonnonsäteilystä aiheutuu ihmiselle säteilyaltistusta, tai se, joka käyttää luonnossa olevia maa-, kivi- tai muita aineksia taikka näiden aineksien käytön tuloksena syntyneitä materiaaleja elinkeinotoiminnassa tai siihen rinnastettavassa toiminnassa, on velvollinen selvittämään toiminnasta aiheutuvan säteilyaltistuksen, jos ilmenee tai on perusteltu syy epäillä, että työntekijöiden tai väestön altistusta koskeva viitearvo voi ylittyä”.

RT esittää kysymyksenä, mitä tämä tarkoittaa käytännössä eli miten syntyy tarve selvitysvelvollisuudesta epäillyn viitearvon ylittymisen johdosta? Tarkoittaako tämä jonkin pohjaselvityksen pohjalta määriteltyä mittausta/testauspakkoa esimerkiksi luonnonkivilouhimoille ja kiviainesten ottopaikoille (louhinta ja murskaus) tai myös radonin mittausta toimistoissa? Missä tullaan tarkemmin antamaan em. ohjeistus?

Pykälän perusteella selvitysvelvollisia olisivat:

- työnantaja, jonka työtiloissa tai muussa työskentelypaikassa luonnonsäteilystä aiheutuu ihmiselle säteilyaltistusta; sekä

- se, joka käyttää luonnossa olevia maa-, kivi- tai muita aineksia taikka näiden ainesten käytön tuloksena syntyneitä materiaaleja elinkeinotoiminnassa.

RT esittää, että työnantajan lisäksi tässä mainittaisiin työtilojen (joka voi olla asuntoon verrattavissa oleva rakennus) mahdollinen muu omistaja, jolla sisäilman radonia käsittelevän 123 §:n mutta myös 117 §:n mukaan on omat velvollisuutensa.

RT katsoo myös tarvittavan tarkennusta siihen, kuka on ”käyttäjä elinkeinotoiminnassa”? 116 § ja 124 § määrittävät rakennustuotteiden markkinoille asettajan mutta tämä ei voi useinkaan olla tietoinen materiaalin/tuotteen (suunnitellusta) loppukäyttökohteesta ja käyttömäärästä, josta rakennuttaja ja tämän suunnittelija (ja jopa urakoitsija) taas ovat vastuussa. Onko ”käyttäjällä elinkeinotoiminnassa” kuinka laajasti käsitetty tai katettu ”rakennustuotteen markkinoille asettaja” (vrt. 124 §).

Lisäksi pykälän perusteluissa todetaan, että Säteilyturvakeskus antaisi määräyksiä esimerkiksi siitä, minkälaisia mittauksia on tehtävä, jotta säteilyaltistus voidaan luotettavasti määrittää ja asianmukaisesti huomioida. Lisäksi annettaisiin määräykset esimerkiksi säteilyturvallisuusdirektiivin liitteessä VIII esitetyn rakennusmateriaalien radioaktiivisuutta koskevan aktiivisuusindeksin käytöstä viitearvon alittumisen osoittamisessa.

RT katsoo, että tällaiset määräykset ovat ensiarvoisen tärkeitä toimijoiden vastuujaon kannalta ja niissä tulisi ottaa tarkemmin kantaa 124 §:n säädettyjen vaatimusten käytännön ohjeistamiseen.

122 § Rakennuksen radonpitoisuuden rajoittaminen rakennushankkeessa

Pykälässä säädetään, että ”Rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava siitä, että rakennuksen sisäilman radonpitoisuus ei ylitä sitä koskevaa viitearvoa.

Ympäristöministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä radonin huomioonottamisesta rakennusten suunnittelussa, rakentamisessa ja korjaamisessa.”

Viitaten samalla 123 §:ään RT näkee tärkeänä, että rakennusten radoniin liittyvissä pykälissä viitattavat täydentävät asetukset ja määräykset (ja samalla ohjeet) koottaisiin yhdeksi paketiksi saman ministeriön antamiin säädöksiin kattamaan rakennusten suunnittelu, rakentaminen, käyttö ja korjaaminen.

RT huomauttaa, että ”optimointiperiaatteesta” on säädetty 7 §:ssä (ei 6 §:ssä).

123 § Asunnon tai muun oleskelutilan sisäilman radon

Pykälässä säädetään, että ”Asunnon tai muun oleskelutilan omistajan on huolehdittava mahdollisuuksien mukaan siitä, jollei muualla laissa toisin säädetä, että asunnon tai muun oleskelutilan sisäilman radonpitoisuus on niin pieni kuin mahdollista eikä ylitä sitä koskevaa viitearvoa”.

RT katsoo, että ”asunnon omistaja” terminä on epämääräinen ja harhaanjohtava. Se ei huomioi eri rakennustyyppisiä eikä erilaisia omistussuhteita asuntoihin liittyen. Asunto-osakeyhtiössä yhtiö omistaa rakennukset ja lähtökohtaisesti kaikki fyysiset tilat siellä. Osakkeenomistaja vain hallitsee huoneistoa osakeomistuksen perusteella eikä varsinaisesti omista

sitä. Kenen halutaan 123 §:n perusteella olevan viimekädessä vastuussa: yhtiön ”koko asunto-osakeyhtiöstä” vai kunkin osakkeenomistajan ”omasta asunnostaan”? Jos vaatimus koskisi asukasta asunnon haltijana, tällä ei käytännössä ole mahdollisuuksia vaikuttaa radonpitoisuuteen.

Kuka tarkkaan ottaen on lain tarkoittama asunnon (tai muun oleskelutilan) omistaja silloin, kun kyseessä ei ole omakotiasuminen?

Tarkennusta vaatii myös se, mitä tarkoittaa, että radonpitoisuuden on oltava niin pieni kuin mahdollista? Mitä 7 §:ssä säädetty optimointiperiaate käytännössä tarkoittaa ja kuinka sitä sovelletaan ja tulkitaan?

124 § Rakennustuotteiden radioaktiivisuus

Pykälässä säädetään, että ”Jos rakennustuotteen radioaktiivisuuden aiheuttamaa säteilyaltistusta koskeva viitearvo voi ylittyä käytettäessä rakennustuotetta rakennuskohteessa, on sen, joka asettaa rakennustuotteen saataville markkinoille:

- ilmoitettava tuotetta koskevissa tiedoissa rakennustuotteen sisältämistä radioaktiivisista aineista ja niiden aiheuttamasta säteilyaltistuksesta rakennustuotteen suunnitellussa käyttötarkoituksessa;
- annettava tuotetta koskevissa tiedoissa ohjeet rakennustuotteen käytöstä aiheutuvan säteilyaltistuksen rajoittamiseksi.”

RT huomauttaa, että ”rakennustuote” voi olla myös toisen rakennustuotteen osa-aine tai -komponentti. Lisäksi rakennustuotteen markkinoille asettaja ei voi useinkaan olla tietoinen materiaalin/tuotteen (suunnitellusta) loppukäyttökohteesta ja käyttömäärästä, josta rakennuttaja ja tämän suunnittelija (ja jopa urakoitsija) taas ovat vastuussa. RT pitää asiaa käsitteleviä ja lisäohjeita antavia määräyksiä ensiarvoisen tärkeinä.

Lisäksi RT huomauttaa, että kaikkia rakentamisessa käytettäviä rakennusmateriaaleina ei aseteta markkinoille rakennustuotteille (esim. purkamisen jäljiltä kohteessa suoraan uudelleen käytettävät ja/tai kierrätettävät materiaalit). Tätä tulisi selventää pykälässä.

Tämä lausuntokirje on toimitettu sähköpostilla osoitteeseen kirjaamo@stm.fi

Rakennusteollisuus RT ry

Tarmo Pipatti
toimitusjohtaja